

Om meänkieli

Meänkieli är ett finsk-ugriskt språk som har haft status som nationellt minoritetsspråk i Sverige sedan år 2000. De mest kända och största finsk-ugriska språken är finska, estniska och ungerska. Även samiska är ett finsk-ugriskt språk.

Meänkieli hör till den östersjöfinska grenen av finsk-ugriska språk och är närmast besläktat med kvänska, som är ett minoritetsspråk i Norge, och det finska språket, speciellt nordfinska dialekter.

Språkets namn

Namnet meänkieli är en sammansättning av två ord – *meän* och *kieli* – som betyder ”vårt språk”. Förutom det officiella begreppet meänkieli kan talare använda andra namn för språket, som tornedalsfinska.

Variationer

Det är vanligt att ord och uttal varierar inom ett språk och så är det också i meänkieli. Vissa variationer är regionala, så kallade varieteter. Det betyder att talare i olika meänkieliområden kan böja eller uttala ord på olika sätt eller använda olika ord för samma sak.

De tre vanligaste regionala varieteterna av meänkieli:

- Tornedalsvarieteteten
- Gällivarevarieteteten
- Lannankieli

Det finns även språklig variation inom meänkieli som inte beror på regionala skillnader. Det kan exempelvis handla om en individuell variation eller variation beroende på situation och även vem man talar med.

Att uttala och skriva meänkieli

Det finns några skillnader från svenska språket som är bra att känna till när du börjar bekanta dig med meänkieli. Exempelvis skiljer sig uttalet av vissa bokstäver i skriften meänkieli från svenskan:

- Y uttalas som svenskans U
- U uttalas som svenskans O
- O uttalas som svenskans Å

En annan skillnad är att långa ljud i talad meänkieli skrivs ut med två bokstäver. Exempelvis om man uttalar ett långt a-ljud så skriver man *aa*. Men om man uttalar ett kort a-ljud skriver man bara ett *a*. Detsamma gäller konsonanter. Det är viktigt att du uttalar och skriver med ”rätt längd”, då det ändrar betydelsen av ordet.

På nästa sida finns exempel på hur betydelsen ändras.

Olika vokal- och konsonantlängd

eld	vind
tuli	tuuli
vem	blomma
kuka	kukka
dröm	spis
uni	uuni
bak, bakom	öppen spis
taka	takka
gyttja	men
muta	mutta
mask	matta
mato	matto
tävling	katt
kisa	kissa

Hälsningsfraser – Tervehysfraasit

Hej!	Tjena! Är du också här?
Hei!/Heippa!/Heipähei!	No hei! Sieki täälä?
Kul att träffas!	Kul att träffa dig med!
Hauska kohata!	Hauska kohata sinua kans!
Mukava kohata!	
God morgon!	God morgon, god morgon!
Moron! Huomenta!	Moron moron!
God dag!	God kväll!
Hyvää päivää!	Hyvää iltaa!
Päivää!	Iltaa!
God natt!	God natt, sov gott!
Hyvää yötä!	Hyvää yötä, nuku hyvin!

Hälsningsfraser

Välkommen!

Tervetuloa!

Tack!

Kiitos!

Det var länge sen!

Pitkästä aikaa!

Hur mår du?

Kunka sie jaksat?

Vi ses!

Met näemä!

Trevlig helg!

Hyvvää pyhhää!

Tervehysfraasit

Kul att se dig!

Mukava nähä sinua!

Var så god!

Ole hyvä!

Kul att du kom och hälsade på!

Mukava ko tulit kylhään!

Bra, tack.

Kiitos hyvin.

Ja, vi ses!

Joo, met näemä!

Tack, detsamma till dig!

Kiitos, sulle kans!

Jag är, Jag är inte Mie olen, Mie en ole

Meänkieli har personböjning. Verben får därför olika ändelser beroende på vem eller vilka man talar om: ”jag är” uttrycks med ”mie olen”. En annan skillnad jämfört med svenskan är också att nekningsordet *ei* (inte) böjs efter person: ”jag är inte” uttrycks med ”mie en ole”.

glad

ilonen

Jag är glad.

Mie olen ilonen.

ledsen

ikävissä

Jag är ledsen.

Mie olen ikävissä.

trött

väsöny

Jag är inte trött.

Mie en ole väsöny.

pigg

virkuu, virkeä, pirteä

Jag är inte pigg.

Mie en ole virkeä.

arg

vihanen, vihassa

Jag är inte arg.

Mie en ole vihassa.

Jag är, Du är **Mie olen, Sie olet**
Jag är inte, Du är inte **Mie en ole, Sie et ole**

Verb som exempelvis ”är” och ”vara” får en särskild personändelse beroende på vilken person meningen handlar om. De personböjda formerna för jakande och nekande former för verbet ”olla” (vara) ser du i meningarna nedan. I nekande meningar läggs personändelsen till nekningsordet *ei*, medan verbformen av ”vara” (olla) är densamma för alla personer.

Jag är ...	Jag är glad.
Mie olen ...	Mie olen ilonen.
Jag är inte ...	Jag är inte glad.
Mie en ole ...	Mie en ole ilonen.
Du är ...	Du är yngst.
Sie olet ...	Sie olet nuoriin.
Du är inte ...	Du är inte yngst.
Sie et ole ...	Sie et ole nuoriin.

Hon/Han är **Hään/Se oon**

Meänkieli har inte separata personliga pronomen för *hon* eller *han* – inte heller för någon annan könstillhörighet.

För människor används ”hään” eller ”se”. ”Se” används även som pronomen för saker och djur.

Hon/Han är...	Hon/Han är klok.
Hään oon ...	Hään oon viisas.
Hon/Han är inte ...	Hon/Han är inte klok.
Hään ei ole ...	Hään ei ole viisas.
Hon/Han är ...	Hon/Han är snäll.
Se oon ...	Se oon siivo.
Hon/Han är inte ...	Hon/Han är inte snäll.
Se ei ole ...	Se ei ole siivo.

Vi är, Ni är, De är

Vi är ...

Met olema ...

Vi är inte ...

Met emmä ole ...

Ni är ...

Tet oletta ...

Ni är inte ...

Tet että ole ...

De är ...

Het/Net oon ...

Het/Net ei ole ...

Het/Net ei ole ...

Met olema, Tet oletta, Het/Net oon

Vi är här.

Met olema kotona.

Vi är inte här.

Met emmä ole kotona.

Ni är sena.

Tet oletta hiljastunheet.

Ni är inte sena.

Tet että ole hiljastunheet.

De är glada.

Het/Net oon ilosia.

De är inte glada.

Het/Net ei ole ilosia.

Jag har/har inte

I meänkieli finns inte verbet "att ha". Att man har, eller inte har något, uttrycks med en egen konstruktion med "olla" (vara) och personpronomen i en särskild form. Men "olla" får samma form för alla personer när det används i betydelsen "att ha", till skillnad från när "olla" används i betydelsen "att vara".

Jag har, har inte ...

Mulla oon, ei ole ...

Du har, har inte ...

Sulla oon, ei ole ...

Hon/Han har, har inte ...

Hällä oon, ei ole ...

Sillä oon, ei ole ...

Mulla oon/ei ole

Jag har en ny cykel.

Mulla oon uusi pyörä.

Jag har inte en ny cykel.

Mulla ei ole uutta pyörää.

Du har snygga byxor.

Sulla oon fiinit housut.

Du har ingen mössa!

Sulla ei ole lakkia!

Hon/Han har en svart bil.

Sillä oon musta piili.

Han/hon har inte en svart bil.

Hällä ei ole mustaa piiliä.

Vi, Ni, De har

Vi har...
Meilä oon ...

Vi har inte ...
Meilä ei ole ...

Ni har ...
Teilä oon ...

Ni har inte ...
Teilä ei ole ...

De har ...
Heilä/Niilä oon ...

De har inte ...
Heilä/Niilä ei ole ...

Meilä, Teilä, Heilä/Niilä oon

Vi har ett gammalt hus.
Meilä oon vanha talo.

Vi har inte tid!
Meilä ei ole aikaa!

Ni har fina möbler.
Teilä oon fiinit mööpelit.

Ni har inte katt.
Teilä ei ole kissaa.

De har en stor traktor.
Heilä oon suuri traktori.

De har ingen skoter.
Heilä ei ole skooteria.

Frågor – Kysymyksiä

I meänkieli kan man bilda frågor med frågeord och genom att ändra på ordföljden i en mening. I frågor med frågeord är dock ordföljden inte omvänd, till skillnad från svenskan. Däremot lägger man ändelsen -ko/-kö till verbet för att markera att det är en fråga. I vissa fall används också -ks.

Vem är du?
Kuka sie olet?

Vad heter du?
Mikä sinun nimi oon?

Var bor du?
Missä sie asut?

Jag är ...
Mie olen ...

Mitt namn är ...
Minun nimi oon ...

Jag bor i Jukkasjärvi.
Mie asun Jukkasjärvessä.

Jag bor i Pajala.
Mie asun Pajalassa.

Jag bor i Stockholm.
Mie asun Stockholmissa.

Frågor – Kysymyksiä

Vilken klass går du i?
Millä astheela sie olet?

Jag är på högstadiet.
Mie olen yläasteela.
Jag är på gymnasiet.
Mie olen jymnaasiassa.

Vem är din lärare?
Kuka oon sinun opettaja?

Det är en som heter Britt-Marie.
No se oon yks Britt-Marie.

Är din klass trevlig?
Onko sinun luokka mukava?

Ja, det är den.
Joo, oon se.

Vad gör du i helgen?
Mitä sie tehet pyhänä?

Jag är hemma.
Mie olen kotona.

Skulle du göra läxorna?
Pitikö sinun tehä läksyjä?

Nej, jag har redan gjort dem.
Ei, mie olen jo tehny net.

Frågor – Kysymyksiä

Brukar du träna på gym?
Pruukaks träänata jymmissä?

Ibland, när jag hinner.
Joskus, ko mie kerkeän.

Gillar du mig?
Tykkääks sie minusta?

Självklart gillar jag dig!
Jo ainaki mie tykkään sinusta!

Ska du köpa den där tröjan?
Meinaaks ostaa sen tröijyn?

Jag vet inte riktigt.
No en mie oikhein tiä.

Är du på sociala medier?
Oleks sie sosiaalisissa meetioissa/somessa?

Ja, jag har ett eget konto.
Joo, mulla oon oma konttu.

Är du ofta på sociala medier?
Oleks sie useasti somessa?

Nej, jag är inte så ofta på sociala medier.
Ei, en mie ole niin useasti somessa.

Familj och släkt – Perhe ja suku

Det finns olika benämningar för familj och släkt. Man uttrycker *min, din* och *hans/hennes* med ägarändelsen -n. Ägarändelsen -n läggs även på namn. Slutar namnet på en konsonant lägger man ett -i- före -n: Malin + i + n ⇒ Malinin, Erik + i + n ⇒ Erikin.

familj	Jag har en liten familj.
perhe, pere, peret	Mulla oon pieni pere.
mamma	Min mamma är från Iran.
mamma, äiti	Minun mamma oon Iranista.
pappa	Min pappa är från Vittangi.
pappa, isä, isa, faariska	Minun pappa oon Vittangista.
syster	Min lillasyster spelar gitarr.
sisar, sisko, sisku	Minun pikkusisar pellaa kitaraa.
bror	Erkki är min storebror.
veli, velipoika, velimies	Erkki oon minun isoveli.

Familj och släkt – Perhe ja suku

mormor
mummu, mumma, mummi, murmuuri, isoäiti, ämmi, äitinäiti

Mormor bor i Luleå.
Mummu assuu Luulajassa.

morfar
muffa, murfaari, äiji, äijäfaari, faari, isoisä, isuisä, äitinisä

Hennes/hans morfar spelar fiol.
Hänen muffa pellaa viulua.

farmor
fammu, farmuuri, isoäiti, isänäiti, ämmi

Farmor är läkare.
Fammu oon lääkäri.

farfar
faari, faffa, äijäfaari, äiji, isoisä, isuisä, isänisä,

Farfar gillar att fiska.
Faffa tykkää kalastaa.

släkt
suku, pahna

Jag har en stor släkt.
Mulla oon suuri suku.

Familj och släkt – Perhe ja suku

moster musteri, täti, äitin sisar	Min moster är snäll. Minun musteri oon siivo.
morbror murpuuri, setä, eno	Min morbror gillar att meka med bilar. Minun murbruuri tykkää kruuata piiliä.
faster fasteri, täti	Du är lik din faster. Sie olet sinun fasterin näkönen.
farbror farpuuri, setä	Jag känner din farbror. Mie tunnen sinun farpuurin.
kusin nepukka, nepokka, kysiini, serkku	Min kusin bor i Frankrike. Minun nepukka assuu Ranskassa.

Jag tycker om

För att uttrycka på meänkieli att man tycker om en person eller en sak används verbet ”tykätä” (tycka om) och ändelsen -sta eller -stä på det eller den man tycker om.

Jag tycker om ...
Mie tykkään ...

Jag tycker inte om ...
Mie en tykkää ...

Mie tykkään/en tykkää

Jag tycker om dig.
Mie tykkään sinusta.

Jag tycker om min vän.
**Mie tykkään minun
kaverista.**

Jag tycker om sommaren
Mie tykkään kesästä.

Jag tycker inte om myggor.
Mie en tykkää sääskistä.

Jag tycker inte om choklad.
Mie en tykkää suklaasta.

Jag gillar inte hösten.
Mie en tykkää syksystä.

**Jag tycker om att
Jag tycker inte om att**

För att uttrycka att man tycker om att göra någonting används verbet *tykätä* (tycka om). Vid vissa verb; *pelata* (spela), *aijaa* (köra) markeras ”spelar” eller ”kör” med ändelsen -a eller -ä.

Jag tycker om att spela
Mie tykkään pelata

handboll
käsi­palloa

ishockey
jääkiekkoa, hokkia

Jag tycker om att köra
Mie tykkään aijaa

moped
mopoa, moppea, mupetia

snöskoter
skuutteria, lumikelka

**Mie tykkään
Mie en tykkää**

Jag tycker inte om att spela
Mie en tykkää pelata

dataspel
daattapeliä

sällskapsspel
lautapeliä

Jag tycker inte om att köra
Mie en tykkää aijaa

bil
piiliä

EPA-traktor
EPA-traktoria

Hon/Han tycker om att Hään/Se tykkää

räkna
räknätä

studera
opiskella, styteerata, lukea

dansa
tansata

se på film
kattoa filmiä

gå, promenera
kävelä, marsia

springa
laukkoo, juosta

läsa
lukea

träna
träänata

fika
fiikata

baka
leipoa

laga mat
laittaa ruokaa

jaga
jaakata, mettästää

fiska
kalastaa, pyytää kallaa

cykla
pyöräilä

meka
kruuata

busa
mellastaa

Känslor – Tuntheet

Många känsloverb i meänkieli ”styr” en särskild ändelse i ordet som är föremålet för känslan. Ändelsen är ofta -a eller -ä.

Jag är rädd ... Jag är rädd för mörkret.
Mie pölkään ... **Mie pölkään pimeää.**

Jag är inte rädd ... Jag är inte rädd för någonting.
Mie en pölkää ... **Mie en pölkää mithään.**

Jag saknar ... Jag saknar dig.
Mie kaipaän ... **Mie kaipaän sinua.**

Jag saknar inte ... Jag saknar inte skolan.
Mie en kaipaa ... **Mie en kaipaa koulua.**

Jag älskar ... Jag älskar dig.
Mie rakastan ... **Mie rakastan sinua.**

Helger och högtidsdagar – Pyhät ja festit

När man exempelvis önskar trevlig helg lägger man en ändelse till grundformen av orden. Oftast förlängs vokalen med ”a” eller ”ä” i slutet av ordet, annars blir det -ta eller -tä.

helg pyhä	Trevlig helg! Hyvvää pyhhää! Hyvvää viikonloppua!
jul joulu	God jul! Hyvvää joulua!
nyår uusivuosi	Gott nytt år! Hyvvää uutta vuotta!
påsk pääsiäinen	Glad påsk! Hauskaa pääsiäistä!
valborg vappu, valpuri	Glad valborg! Hauskaa vappua!
midsommar juhanes, juhanus, johanes	Glad midsommar! Hyvvää juhanesta! Hauskaa juhanusta!

På fest – Fästissä

Vill du gå på fest?

Haluaks lähteä fästhiin?

Vilken bra musik!

Oonpa hyvä musiikki!

Vill du dansa?

Haluaks tansata?

Kul att se dig här!

Mukava nähä sinut täälä!

Har du varit här förut?

Oleks käynny täälä ennen?

Ska vi gå hem samtidigt?

Lähemäkö kotia yhtä aikaa?

Ja, det blir kul!

Joo, tullee hauska!

Ja, det är det!

No niin oon!

Javisst!

Jovain!

Nej, jag ids inte.

En mie kehtaa.

Dig med!

No niin sinuaki!

Ja, många gånger.

Joo, monta kertaa.

Nej, aldrig.

Ei, en koskhaan.

Ja, det gör vi.

Joo, lähemä vain.